

Ивица Камберовић

Свештеник Српске православне цркве
Архијерејско намесништво рачанско
Епархија Шумадијска

УДК 271.2-788-055.2:929 Аџић А.
271.222(497.11)-462 Аџић А.

БЛАГОДЕЛАЊЕ СЕСТРЕ НАДЕЖДЕ АЏИЋ У БИТОЉУ И ТРСТЕНИКУ¹

Апстракт: По милости Божијој и вољи Светог владике Николаја Велимировића, мати Ана, тада сестра Надежда Нада Аџић, била је управитељица дечијих домова у Битољу и Трстенику, од 1935. до 1949. године. Овде доносимо приказ рада ових домова, као и однос између сестре Надежде и Светог владике Николаја Охридског и Жичког чији је духовни следбеник била.

Кључне речи: Надежда Аџић, игуманија Ана, Свети владика Николај Велимировић, „Богдај” у Битољу, Дечије склониште у Трстенику.

Мати Ана је кћерка чувеног педагога и управитеља Учитељске школе у Јагодини, Сретена Аџића. Њен отац био је честит и образован човек. Изгубио је сина Милована у Великом отаџбинском рату, па је сву љубав и пажњу усмерио ка Надежди.

Надежда је у младости духовни пут почела у манастиру Хопово, у коме се први пут исповедила, као и у дружењу на православним руско-српским кружоцима у Београду. За њено духовно уздизање важни су и побратимски односи са чувеном руском породицом Зернов. Била је чланица добротворних друштава у Београду и живо је учествовала у помагању невољницима. Управљала је сиротиштима у Битољу и Трстенику. Њен рад био је заокружен игуманском бригом о сестрама у манастиру Враћевшници.

Иза мати Ане остала је обимна писана заоставштина која је похрањена у манастиру Враћевшници. Митрополит Амфилохије је посведочио да се у тим записима налазе „подвижништва достојна дивљења”. Њен лик свакако заслужује да буде поменут као изванредан пример хришћанске љубави према потребитима који су најдражи Господу Исусу Христу – деци без родитеља и сиромашној деци.

¹ Извори за овај рад су коришћени из књиге *Одабрани записи и њрејиска игуманије Ане (Аџић)*, коју су приредили за објављивање монахиње манастира Враћевшнице и Оливер Ђорђевић, а објавио манастир Враћевшница 2003. године.

Зграда Дечијег хранилишта „Богдај” у Битољу, око 1938.

„Богдај” – хранилиште за сирочад

Први корак ка отварању хранилишта у Битољу владика Николај начинио је куповином старе напуштене куће турског паше са извором (бунаром) свете целебне воде Светог Николе у дворишту. Сестра Надежда Ацић дошла је у Битољ 1. децембра 1935. године и у тој кући, по благослову Владике, постала је управница хранилишта за сироту децу. Хранилиште је било посвећено Светом Николи и названо је „Богдај”.

Владика Николај је први пут посетио „Богдај” 6. децембра 1935. године. Био је свестан напорног посла који очекује Наду и жели да се увери у њену одлучност да прихвати овај подвиг: „О где си ти, Надо, дошла из оног твог дворца где си у Београду живела, у ову турску кућу. Ово је лепши дворцац – одговори Надежда.” Владика препознаје њену решеност и похваљује је: „Љубав те је довела, љубав покренула. Зато си дошла овамо.” У Светом Писму стоји: „Нероткиња ће имати више деце од оне која рађа [...] Имаћеш овде стотину духовне деце.” Даље владика поучава Надежду: „Колико деце је имала Света Петка, па Свети Сава који је цео наш народ родио. Дошла си овамо да оставиш велики спомен својим родитељима и себи.”

Надежда Ацић била је искушеница у „Богдају” где је марљиво водила дневнике. Читајући их примећујемо велико пожртвовање и њену жељу да што веродостојније опише догађаје који су били најзначајнији у хранилишту за децу без родитељског старања. Историја „Богдаја” богата је дешавањима која се тичу организације рада у хранилишту, као и топлом атмосфером која је красила хранилиште. „Богдај” су снабдевали нарочито манастири Охридско-битољске епархије. Помагали су и Битољчани у новцу и кроз друге потрепштине, као и Црвени крст, ученици београдских школа и многи други. Хранилиште је било екстернатског типа. Деца су у њему боравила током дана, када нису била у школи, а деца млађег узраста ту су проводила највећи део времена. Хранилиште је пружало деци два obroka, doručak и ручак. Било је шест сестара у хранилишту које су имале одвојено време за молитву. Недељом и празницима сестринство је водило децу у цркву, где су присуствовали литургији. Са Надеждом Ацић у хранилишту је боравила монахиња Сара, која је касније била игуманија манастира Љубостиње и Копорина, као и сестре Милунка и Стана, потоње игуманије Марија и Стефанија у манастиру Враћевшници. Све њих је красила мудрост, пожртвованост, организацијска способност и живот по строгом монашком правилу. У хранилиште су готово свакодневно долазила нова деца. Свети владика Николај је био у праву када је сестри Нади прорекао да ће она у „Богдају” имати стотину духовне деце. Веома је значајан васпитно-духовни рад са децом. Сестринство, које је било и образовано, својом љубављу према деци, али и личним примером како се живи хришћански, највише је утицало на дечије душе које су то умеле да цене.

„Деда Владика” и мали Битољчани

Владика Николај често је долазио у „Богдај”, како би видео децу коју је веома волео, али и сестринство, да помогне саветима и пружи материјалну помоћ. Деца су осећала љубав вољеног „Деда Владике”. Када је „против своје воље” постављен за епископа жичког, Николај је због обавеза ређе долазио. Ипак, као администратор охридско-битољски до 1938. године, Николај је писао деци и сестрама у „Богдају”. Преписка између њега и сестре Наде недостаје за 1937. годину, због добро познатог дешавања у Србији – Конкордата. У манастиру Враћевшници су похрањена писма која је Преосвећени Николај писао деци у „Богдају”. У писмима се Деда Владика обраћао деци кроз песму јер је знао да је такво обраћање деци најмилије: „Ево децо, морао сам ноћас због вас и песник да постанем. Написао сам Химну Богдају.” „Ми смо мали Битољчани, малишани, сиротани. Кућа нам је баш на

крају, у Богдају ка' у Рају... Бог нам шаље доста хлеба и остало шта нам треба; богати смо братском слогом, радосни смо својим Богом. Учимо се добри бити и свом роду користити..." Из текста ове песме примећујемо жељу Деда Владике да деци укаже на захвалност Богу за оно што су добили, као и настојање да се деца потруде да изграде братске односе и поштовање између себе.

Свети Николај и Надежда Аџић

Да је Свети Николај био задовољан радом сестре Надежде Аџић и осталих сестара видимо из одговора управи Учитељске школе у Јагодини 1939. године: „Да могу доћи, ја бих о живом Сретену Аџићу говорио, у лицу његове кћери, Надежде Аџић. Три године она управља дечијим хранилиштем у Битољу и служи без икакве плате земаљске и награде, тако да изазива дивљење и поштовање целог Битоља. Она је сва запојена духом јеванђељске службе, што јој даје више светлости и снаге него што би јој могле дати све западне педагогије. Служити и само служити на славу Божију, на корист ближњих, на спасење своје душе." „Тако ме је отац васпитавао", говори често сестра Нада...

Свети владица Николај, затим, закључује: „У добром васпитању је разлог тога, зато саветујем свима да посете Битољ и виде живи споменик покојном Сретену Аџићу."

Харитативни рад Ане Аџић по Николајевом благослову

Осим обавеза у „Богдају", од 1939. године, Надежда се живо укључује у рад са сестринством при Цркви Светог Благовештења у Битољу. Оне су помагале невољницима у Битољу, посећујући их у болницама, дому за стара лица и затвору. На Надеждин предлог, пашин конак који је био у близини „Богдаја" преуређен је у женски интернат, односно Дом ученица „Богдај",

Игуманија Ана педесетих година
прошлог века

који је служио за гимназијалке чији су родитељи ван Битоља и као нови гарнизон будућих васпитачица и образованих православних монахиња. Пред почетак рата, крајем 1940. године, Битољ преживљава прва бомбардовања Краљевине Југославије од стране Италијана. Народ је тражио прибежиште у „Богдају”. Свештеник и сестринство су одржали акатист Светом Николи и затим су се исповедали.

Надежда Ацић је до уласка Бугара остала са сестрама у „Богдају”. Бугарске власти су нудиле Надежди и сестрама бугарско држављанство уколико желе да наставе са радом у „Богдају”, али под новом управом. Надежда је одлучно одбила и на понуду одговорила: „Српкиња сам била, Српкиња јесам и Српкиња остајем, а куршум може право у чело да лети!”

Тако је прекинут шестогодишњи рад Дечјег хранилишта „Богдај”. Нема података о томе шта се догодило са Домом ученица.

Свети владика Николај Жички није заборавио Надежду и сестринство из „Богдаја”. По његовом благослову, оне су 1941. године кренуле из Битоља у Србију. Прве дане провеле су код рођаке једне од сестара, а потом су се упутиле ка Краљеву. Са благословом владике, на Туциндан, 5. јануара 1942. године, Надежда Ацић оснива при цркви у Трстенику Дечије хранилиште „Свети Никола”. Тада је склониште званично отворено, али је почело са радом раније, после масовног стрељања у Краљеву, октобра 1941. За разлику од „Богдаја”, који је био установа екстернатског типа, у Трстенику је отворено Дечје склониште у Парохијском дому за двадесеторо деце, које је било интернатског типа.

Почетак рада био је веома тежак. Надина пензија је била једини извор прихода, као и плата црквењака. Касније је склониште добило материјалну помоћ захваљујући манастиру Љубостињи.

Организација Дечијег хранилишта у Трстенику

Захваљујући сестри Надежди, дом је добио старе кревете и постељину. Она је била најзаслужнија за опремање сале Парохијског дома као спаваонице. У другој великој просторији наместила је дугачке столове за трпезарију. Сестринство је било смештено у две мале собе, које су биле некадашње парохијске канцеларије. Кухињу су организовале у подруму. Колико су биле предузимљиве, али и пожртвоване, види се из записа мати Ане, где сазнајемо да су саме направиле колица, са којима је сестра Надежда ишла по Трстенику, Краљеву и околним местима просећи храну за ратну сирочад. Она није само просила храну за децу, већ се у околним местима распитивала о

Деца и васпитачице у „Богдају”

деци без родитеља која су била препуштена сама себи. Она је тој деци била утеха коју су сам Господ Бог и Свети Никола послали. Пружала им је утеху и помоћ у склоништу, а деца су постајала примерна и угледна, баш као и мали Битољчани у некадашњем „Богдају”. Деца без родитељског старања у склоништу су била задовољна и зрачила су ведрином. Она су се узајамно волела и поштовала, а сестре су сматрала мајком. Васпитавана су да гаје побожност, учествујући песмом за певницом, на богослужењима молитвом. Имала су све што им је потребно за школу, скромно, али и пристојно. Трстеничани су то приметили. Многи су се зближили са сестрама и децом. Знали су добро ко је Надежда Аџић, из какве породице потиче, да је распродала наслеђену непокретну имовину у Врњцима, Београду и Новом Винодолском и да је све уложила у битољски и трстенички дом за децу. Имајући Надину жртву у виду, и сами Трстеничани су помагали склониште. Колико је Надежда била пожртвована видели су људи у Трстенику и у околним селима док је и по врућини и киши вукла колица, често са тешким цаковима са намирницама и молила за прилоге за ратну сирочад. Њено нежно здравље и слаба конституција били су веома оптерећени – кичма се повила од терета, а дисање је било отежано. Надежда се није жалила, већ се радо присећала речи Светог Јована Кронштатског: „Ах, ја и сам осећам да кад сам потпуно здрав и кад

трудом не изнуравам себе, ја тада умирем духом, тада нема у мени Царства Божијег...”

Нада је показала интересовање да научи нове послове и да их практично примени на корист склоништа у Трстенику. Од сваке домаћице је понешто научила: сирење, ткање... Сестринство је помагало рањеницима у болницама носећи храну и превијајући им ране. Утеха болеснима и рањенима није изостала.

По завршетку рата, нове власти сестрама одузимају здраву децу и доводе умно и физички ометену децу у развоју. Сестринство није могло да пружи адекватну помоћ овој деци, нарочито због изузетно тешких услова за живот. Деци је била потребна стручна помоћ дефектолога, а не обична нега. То је био разлог што су Надежда Ацић и сестре напустиле Трстеник. Битољ и Трстеник су утрли пут Надежде Ацић ка монашком животу. Свакако, то је било праћено саветима владике жичког, Николаја.

Руске монахиње које је упознала у манастиру Хопово подсетиле су је својим радом на ђаконисе у средњовековној Византији. Ђаконисе су се старале о напуштеној деци, бринуле о старима, немоћнима и болеснима. То је било надахнуће за њен рад у Битољу и Трстенику. Нове власти су забраниле да настави рад, што је њу одвукло ка монаштву. То је нарочито осетила приликом посете манастиру Велуће. Била је сигурна да је призвана од Господа за монаштво, заједно са сестрама Милунком, Станом и Ангелином.¹⁰³ У манастиру Сретење 28. марта 1948. године, у 48. години живота, Надежда је замонашена на Крстопоклону недељу. Њено монашко име било је Ана. По савету свештеника Драгомира Милошевића, она одлази из Сретења. Он ју је добро познавао још из Битоља, где је некад службовао у Митрополији. Мати Ана Ацић је, са вером у Божију Промисао, отишла код владике шумадијског Валеријана, који је био и жички администратор, и молила га за нови манастир, а владика јој даје на управу манастир Враћевшницу уз обраћање: „Ја немам коме да предам манастир Враћевшницу осим Вама”, мислећи на историјску вредност манастира и образовање мати Ане. Од тада се живот ове милосрдне личности везује за манастир Враћевшницу.

Однос према иновернима

Свој однос према иновернима, тј. онима који нису хришћани, Преосвећени Епископ Николај је показао више пута. То је било нарочито запажено приликом његових посета Дечјем склоништу Светог Николе „Богдај” у Битољу. После разговора са сестрама и децом и послужења, дошао је у „Богдај” Турчин кога је био послао Владика. Није било седишта за госта који је био

комшија склоништу „Богдај”, па је гост сео на под савивши ноге. Владика Николај је то приметио и указао сестри Нади: „Треба да имаш, Надо, неке мале столице за муслимане кад дођу. Они су научени да на ниском седе, знаш онако ниске тронуге сточице.” Из приложеног се примећује да је Владика познавао обичаје муслимана и да је желео да их угости и тиме покаже добру вољу, али и хришћанско-православно васпитање и образовање.

Након тога, Владика Николај је окадио дом на молбу сестара, претходно замоливши госта да на кратко изађе напоље „и да се не вређа због тога, јер ћемо ми мало овде да се помолимо, по нашем обичају”. Након молебана, Владика је послао брата Димитрија да доведе Турчина да би се поздравили, претходно га питавши како живе комшије и за неке по имену. Владика се након одласка Турчина из „Богдаја” присетио некадашњег времена када хришћанска нога није око извора свете воде могла да крочи, а да претходно не буде изложена страху и опасности по сопствени живот.

Свети владика није желео да жури ни са отварањем гроба који је био у близини свете водице. Сестра Ана га је питала да ли ће отворати непознати гроб да би се видело чији је, хришћана или муслимана, да би добила одговор: „Откриће се по некоме, или на сну или како било, па ће се тад сазнати, пре се неће дирати.” Владика Николај је овај случај препустио Божијем Промислу, како се не би догодило да отвори гроб муслимана и изазове њихов гнев. Гледао је да према њима буде љубазан и обазрив, како не би повредио њихова осећања и угрозио безбедност деце и сестара у „Богдају”. Свакако да је имао у виду Јеванђеље и заповест о љубави и према непријатељима. Свети владика Николај је поучавао сестре да буду љубазне према муслиманима и да им помогну у животним бригама колико могу. То се видело када је Николај посетио „Богдај” 20. децембра 1935. и у току разговора са сестром Надом чуо је од ње како је долазила муслиманка (була) и тражила од сестара мало дрва како би се угрејала њена породица. Сестра Нада сведочи да су муслимани који им долазе веома сиромашни. Одговор Владике је био: „Подајте им.”

Неколико недеља пред Туциндан, 1936. године, Владика је у „Богдају” упознао Зудија, муслимана. Сестра Нада га је довела Владици и представила као брата муслимана, који је хтео Деда Владику да замоли да пређе у хришћане: „Ја бих желео, Деда Владико, да благословите да пређем у хришћане. Ја одавно идем у Цркву...” „Његова мати је хришћанка”, тихо је проговорила сестра Нада. „А зашто сакаш да будеш хришћанин, Зуди?”, упита га Преосвећени. „Много волим вашу веру.” „Добро, видећемо. Да не кажу твоји муслимани да ја тебе силом у нашу веру водим”, рече строго. Слично је било и приликом посете сестре Наде Преосвећеном Николају, епископу жичком, 17. јула 1936. године у Жичи. После метанија које је извршила

пред Николајем, по жељи деце из „Богдаја” и сестара, сестра Нада је обавестила Преосвећеног да је муслиманка Фирди пошла у манастир Цепаре са девојчицама и да је „златна душа” која много воли хришћанство. Владика је питао да ли су њени родитељи то одобрили и упозорио да је у манастиру не покрсте. Бојао се нежељених последица, познајући ревност сестара и мати Марине. Нада Ацић настојала је да умири Николаја, рекавши му да су упозориле мати Марину да буде пажљива према Фирди. Фирди је имала 12 година. Живела је са мајком која је била самохрана и имала је стрица. Били су веома сиромашни. Њена је жеља била да је сестре поведу у манастир. Преосвећени Николај ипак је био резервисан и није желео да сестринство ради без његовог знања. Није желео да ревност сестара буде терет и обавеза девојчици-муслиманки да буде покрштена. Деда Владика био је блажи када су у питању биле материјалне потребе иноверних, руководећи се Христовим Јеванђељем. Он је после Богојављења, 22. јануара 1936, посетио „Богдај” и ушавши у цркву пришао звонима и почео да удара чекићем неку веселу мелодију. „Где како су их овде лепо наместили, звоне ли деца? А радују ли се? Да ли и муслимани звоне? Пустите и њих да звоне.” Малу Јованку је поучавао да треба да воли своје „богдајце”, па били и они муслимани: „Треба да их волиш, оне су добре”, мислећи на муслиманске девојчице.

Из наведених примера закључујемо да Свети владика Николај није имао мржњу и предрасуде према иновернима. Он их је помагао и поучавао православно сестринство и хришћане уопште да љубе ближње без обзира да ли су нашег рода и вере и да тиме заправо сведоче Свето Православље. Није желео да тргује вером, тј. да се бави прозелитиком, нудећи материјална добра за прелазак сиромашних муслимана у Православље, већ да им примером Јеванђељске љубави покаже на делу нашу свету веру и да, молећи се Богу, иноверни слободно из љубави приме Христа Богочовека за Спаситеља.

Ivica Kamberović

Serbian Orthodox Church
Diocese of Šumadija

CHARITABLE WORK OF SISTER NADEŽDA ADŽIĆ IN BITOLJ AND TRSTENIK

Summary: By the grace of God and the will of Holy episcopus Nikolaj Velimirović, mother superior Ana, at that time sister Nadežda Nada Adžić, was appointed to the position of the principal of children's homes in Bitolj and Trstenik, which she occupied from 1935 to 1949. This paper analyses the functioning of these children's homes, as well as the relationship between sister Nadežda and Holy episcopus Nikolaj of Ohrid and Žiča, who was her spiritual father.

Keywords: Nadežda Adžić, abbess Ana, Holy episcopus Nikolaj Velimirović, "Bog-daj" in Bitolj, Children's shelter in Trstenik.